



П.М. Цибульов¹, В.Ф. Корсун²

¹ Державний інститут інтелектуальної власності, Київ

² Український науково-технологічний центр, Київ

БАР'ЄРИ НА ШЛЯХУ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В УКРАЇНІ



Виявлено 50 бар'єрів, які заважають перетворенню результатів наукових досліджень в інноваційну продукцію. Визначено рейтинг бар'єрів. Встановлено, що основна причина їх виникнення полягає у відсутності системного підходу до інноваційної діяльності.

Ключові слова: результати наукових досліджень, інноваційна продукція, експертні дослідження, бар'єри, рейтинг.

ЗАГАЛЬНА ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ

Останнім часом все чіткіше проявляється тенденція до збільшення розриву між ринковою вартістю компаній і вартістю їх активів. Так, для 500 найбільших компаній США співвідношення цих вартостей змінилося від 1,0 в 1980 р. до 7,0 у 2000 р. [1]. А для найбільших компаній України це співвідношення є набагато меншим [2]. *К.-Е. Свейбі* відносить цю різницю до «інтелектуальних активів», що є «закодованими знаннями співробітників підприємства» [3]. За українським законодавством ця різниця визначається як гудвіл [4], що поєднує в собі кращі управлінські якості, домінуючі позиції на ринку, нові технології, які є результатом інтелектуальної праці, зокрема результати НДКР та інші об'єкти інтелектуальної власності.

Станом на 31.12.2007 р. в Україні «виробництвом знань» (наукової та науково-технічної продукції) займалися 1 404 організації, з них 365 – академічного сектора науки, 178 – вищої освіти [5]. В академічному і університетсько-

му секторах науки працювало 56 869 фахівців, з них 3 885 докторів наук та 13 851 кандидат наук [5], що свідчить про високий науковий потенціал держави. В той же час тільки 14,2 % підприємств займалися інноваційною діяльністю, а обсяг реалізованої інноваційної продукції склав усього 6,7 % [5]. За даними Всесвітнього економічного форуму про глобальну конкурентоспроможність (2007 р.) Україна посіла 73 місце із 131 країни [6], тобто в країні існує проблема комерціалізації знань. Високий науковий потенціал, з одного боку, і низька інноваційна активність промислових підприємств, з іншого – свідчать про існування бар'єрів між наукою і виробництвом.

За останні декілька років стало очевидним, що наукові проекти інститутів не допомагають українській економіці і створенню робочих місць у потрібному масштабі, так як це відбувається в інших країнах (США, Канаді, Європі). Тому Український науково-технологічний центр (УНТЦ) розпочав нову програму Institute Sustainability Program – ISP (програма сталого розвитку інститутів), щоб допомогти інститутам та університетам у досягненні ни-





ми сталого розвитку і диверсифікації джерел для модернізації обладнання в лабораторіях, ремонту будинків і налагодження інфраструктури, а також посприяти науковим установам у заохочуванні молодих науковців, щоб ті залишалися працювати в Україні на користь української науки і економіки.

Учасники програма ISP дали інформацію про існування великих перепон і бар'єрів на шляху комерціалізації наукових досліджень в Україні. Для того щоб виявити ці бар'єри та ознайомити з ними громадськість і, таким чином, покращити ситуацію з комерціалізацією технологій і створенням нових робочих місць, нами було проведено відповідне дослідження. Мета цього дослідження – віднайдення шляхів покращення ситуації у сфері комерціалізації технологій.

МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ

Бар'єри, що перешкоджають перетворенню результатів наукових досліджень в інноваційну продукцію, мають різну природу – економічну, юридичну, організаційну тощо. Тому причинно-наслідкові зв'язки між бар'єрами настільки складні, що їх неможливо визначити математично. Крім того, відсутні необхідні для екстраполяції дані. Виходячи з цього, ми обрали для досліджень метод експертних оцінок, а саме спрощений метод *Delphi* [7].

На *першому етапі* досліджень було відібрано склад експертів – людей, які мають глибокі знання в сфері інноваційної діяльності і представляють різні наукові галузі: економіку, інженерію, право, менеджмент тощо. На *другому етапі* всім експертам було запропоновано одне запитання: «Які, на ваш погляд, існують бар'єри між результатами наукових досліджень та інноваційною продукцією, тобто, що заважає комерціалізації результатів наукових досліджень в Україні?» На *третьому етапі* всі експерти незалежно оцінювали вагомість кожного з бар'єрів за п'ятибальною шкалою. Отримані від експертів дані оброблялися методами математичної статистики.

На *четвертому етапі* проводився аналіз результатів досліджень.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

На першому етапі експерти визначили 50 бар'єрів, котрі, на їх думку, заважають комерціалізації наукових досліджень. Після статистичної обробки отриманих оцінок був визначений рейтинг цих бар'єрів (див. табл. 1).

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕНЬ

Визначені експертами бар'єри (табл. 1) складно порівнювати між собою, оскільки вони відносяться до різних сфер: економічної, юридичної, управлінської тощо. Для зручності аналізу всі бар'єри (табл. 1) умовно узагальнені і виділені у п'ять груп, серед яких встановлений рейтинг (табл. 2).

Розглянемо ці групи бар'єрів більш детально (табл. 3–7).

Група бар'єрів (див. табл. 3, пункт 1) за рейтингом несподівано вийшла на перше місце. Існують принаймні, три причини цього. *По-перше*, багато науковців знаходяться ще у полоні минулих тенденцій, коли держава перебирала на себе питання комерціалізації наукових досліджень і тому вони мають досить поверхове уявлення про складний і ризикований шлях між результатами наукових досліджень і отриманням прибутку від їх використання. *По-друге*, багато талановитих науковців в сучасних ринкових умовах переорієнтувалися на роботу з закордонними компаніями, або, не маючи можливості реалізувати свої розробки у власному інституті, здійснюють їх у приватному секторі. *По-третє*, навчальні програми підготовки магістрів, а також програми підготовки кандидатів і докторів наук не дають майбутнім науковцям та інноваційним менеджерам необхідних знань для комерціалізації результатів наукових досліджень.

Зауважимо, що ця група бар'єрів є визначальною, тому що навіть при подоланні останніх чотирьох груп бар'єри першої групи не дозволяють ефективно комерціалізувати результати наукових досліджень.





Рейтинг бар'єрів, що заважають комерціалізації наукових досліджень

№ пор.	Зміст бар'єру	Оцінка
1	Відсутність державної інноваційної політики та стратегічних програм розвитку галузей економіки	4,70 ± 0,46
2	Недостатнє стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності	4,60 ± 0,49
3	Неусвідомлення визначальної ролі інтелектуальної власності в розвитку економіки першими особами (урядовцями, керівниками наукових організацій і промислових підприємств)	4,40 ± 0,80
4	Недостатнє стимулювання державою інноваційної діяльності як у фінансовому, так і у організаційному плані	4,40 ± 0,66
5	Недостатність за обсягом і нераціональність за напрямками розподілу державного фінансування інноваційних проектів	4,30 ± 0,78
6	Деградація галузевих науково-дослідних інститутів	4,30 ± 0,78
7	Відсутність державної підтримки інноваційному бізнесу	4,20 ± 0,75
8	Несприятливість виробничої сфери до інновацій	4,10 ± 1,04
9	Низький рівень науково-технічної бази наукових організацій	4,10 ± 0,83
10	Незацікавленість державних службовців у здійсненні інноваційної політики	4,10 ± 0,70
11	Неусвідомлення переважною кількістю науковців важливості комерціалізації і невміння комерціалізувати результати своїх досліджень	4,00 ± 1,00
12	Похилий вік більшої частини науковців вищої кваліфікації (60–85 років)	4,00 ± 0,77
13	Ліквідація на промислових підприємствах структурних підрозділів, що відповідали за інноваційну діяльність	4,00 ± 0,89
14	Низька мотивація науковців університетів	3,90 ± 0,94
15	Переорієнтація значної кількості талановитих науковців на виконання замовлень іноземних наукових центрів і компаній	3,90 ± 0,83
16	Відсутність економіко-правових механізмів впровадження науково-технічних розробок у виробництво	3,90 ± 1,04
17	Незначний обсяг венчурного капіталу в Україні	3,90 ± 0,70
18	Відсутність у науковців орієнтації на ринок	3,80 ± 0,87
19	Закінчення переважної кількості робіт, що виконуються в академіях і університетах, написанням звітів, непридатних для подальшої розробки	3,80 ± 1,08
20	Несприйняття інновацій державними підприємствами-монополістами	3,80 ± 0,87
21	Відсутність в університетах інноваційних підприємств, що займаються виробництвом інноваційної продукції	3,70 ± 1,10
22	Погіршення якісного складу науковців, які працюють в академіях і університетах	3,70 ± 0,64
23	Низька ефективність системи підготовки наукових кадрів	3,70 ± 0,90
24	Відсутність механізму, що дозволяв би малому інноваційному бізнесу використовувати площі і наукове обладнання університетів	3,70 ± 1,00
25	Надмірна складність механізму створення технопарків	3,70 ± 1,00
26	Відсутність налагоджених контактів науковців у бізнес-середовищі	3,70 ± 0,90
27	Незацікавленість ректорів університетів у створенні інноваційних підприємств	3,60 ± 1,36
28	Відсутність на внутрішньому ринку попиту на інноваційну продукцію	3,60 ± 0,92
29	Відсутність зрозумілої для науковців схеми комерціалізації результатів наукових досліджень	3,50 ± 1,12





№ пор.	Зміст бар'єру	Оцінка
30	Неузгодженість законодавчо-нормативної бази, що регулює правовідносини у сфері інноваційної діяльності	3,50 ± 1,43
31	Спрощення доступу до західних технологій (часто вигідніше купити за кордоном нову технологію, ніж розробляти її власними силами)	3,40 ± 1,20
32	Порушення порядку впровадження НДР: науковці зазвичай спочатку отримують результати НДР, потім шукають шляхи для їх використання, а не навпаки	3,40 ± 0,80
33	Відсутність у науковців достатніх знань і умінь для реалізації інноваційних проектів	3,30 ± 1,00
34	Неготовність малих і середніх підприємств до сприйняття інновацій	3,30 ± 1,10
35	Блокування перспективної розробки структурою, для якої ця розробка містить загрозу	3,20 ± 1,08
36	Зміна за останні десятиріччя співвідношення між фахівцями інженерного і гуманітарного профілю від 80:20 до 20:80	3,20 ± 0,87
37	Інерція мислення науковців: «Держава виділяє гроші, а ми за ці гроші створюємо нові знання»	3,20 ± 1,17
38	Нерозуміння науковцями, кому і навіщо потрібні результати їх досліджень	3,20 ± 0,75
39	Небажання держслужбовців ризикувати, приймаючи управлінські рішення в сфері інноваційної діяльності	3,10 ± 0,83
40	Недосконалість законів: у сфері інноваційної діяльності надаються деякі преференції технопаркам (що фактично не виконуються) і практично не надаються преференції малим інноваційним підприємствам	3,10 ± 0,94
41	Статус більшості академічних інститутів і університетів як неприбуткових організацій, що суттєво зменшує можливість заснування ними інноваційних підприємств	3,00 ± 1,18
42	Низька ефективність конкурсів щодо отримання фінансування НДР	2,80 ± 0,87
43	Незначний внесок іноземного капіталу до інноваційної сфери України	2,50 ± 0,50
44	Планування Національною академією наук напрямів наукових досліджень без орієнтації на ринок	2,40 ± 1,28
45	Орієнтація більшої половини науковців академій і університетів на виконання фундаментальних досліджень	2,20 ± 0,87
46	Штучна монополізація результатів досліджень Національною академією наук	2,10 ± 1,37
47	Недостатність коштів на правову охорону результатів наукових досліджень	2,10 ± 0,94
48	Наявність протиріччя між відносно довгим періодом реалізації інноваційного проекту (кілька років) і коротким терміном перебування урядовців при владі (один рік)	2,00 ± 1,18
49	Перехід до Росії у зв'язку з розпадом СРСР значної частки ринку інновацій, на який працювали українські науковці	2,00 ± 1,00
50	Заборона Антимонопольного комітету України на створення великих об'єднань	1,90 ± 0,83

Щодо другої групи бар'єрів (див. табл. 4), то у 2007 р. обсяг фінансування наукових та науково-технічних робіт з державного бюджету становив 2 815,4 млн. грн. [5]. Фінансування наукових та науково-технічних робіт з усіх джерел у 2007 р. для академічного сектора становило 1 997 млн. грн. [5]. Цього, звичайно, замало для забезпечен-

ня ефективного старту інновацій. Але навіть цей фінансовий ресурс, на нашу думку, використовується не кращим способом. Так, розподіл фінансування між фундаментальними, прикладними дослідженнями та розробками складав 25 : 19 : 56 % [5], тобто співвідношення між обсягами фінансування науки і розробок становить всього





Таблиця 2

Рейтинг груп бар'єрів

№ пор.	Групи бар'єрів	Оцінка
1	Недостатня компетентність суб'єктів інноваційної діяльності	3,68 ± 0,84
2	Недостатнє фінансування інноваційної діяльності	3,67 ± 0,71
3	Недосконала нормативно-правова база інноваційної діяльності	3,52 ± 0,87
4	Відсутність ефективної інноваційної інфраструктури	3,39 ± 1,00
5	Неефективний інноваційний менеджмент	3,31 ± 1,01
	Середня оцінка	3,51 ± 0,89

Таблиця 3

Бар'єри, що характеризують недостатню компетентність суб'єктів інноваційної діяльності

№ пор.	Зміст бар'єру	Оцінка
1	Неусвідомлення визначальної ролі інтелектуальної власності в розвитку економіки першими особами (урядовцями, керівниками наукових організацій і промислових підприємств)	4,40 ± 0,80
2	Неусвідомлення переважною більшістю науковців важливості комерціалізації і невміння комерціалізувати результати своїх досліджень	4,00 ± 1,00
3	Похилий вік більшої частини науковців вищої кваліфікації (60–85 років)	4,00 ± 0,77
4	Переорієнтація значної кількості талановитих науковців на виконання замовлень іноземних наукових центрів і компаній	3,90 ± 0,83
5	Погіршення якісного складу науковців, які працюють в академіях і університетах	3,70 ± 0,64
6	Низька ефективність системи підготовки наукових кадрів	3,70 ± 0,90
7	Порушення порядку впровадження НДР: науковці зазвичай спочатку отримують результати НДР, потім шукають шляхи для їх використання, а не навпаки	3,40 ± 0,80
8	Недостатнє володіння науковцями знаннями і уміннями для реалізації інноваційних проектів	3,30 ± 1,00
9	Зміна за останнє десятиріччя співвідношення між фахівцями інженерного і гуманітарного профілю від 80:20 до 20:80	3,20 ± 0,87
10	Нерозуміння науковцями, кому і навіщо потрібні результати їх досліджень	3,20 ± 0,75
	Середня оцінка	3,68 ± 0,84

1,27, у той час як у світі — 1 : 10 [8]. На наш погляд, деформованим є співвідношення між обсягами фінансування фундаментальної і прикладних наук 1,32 : 1,0, хоча витрати на прикладні дослідження зазвичай більші, ніж на фундаментальні. Світовий досвід говорить про те, що співвідношення фінансування етапів життєвого циклу інноваційної продукції *НДКР : розробка : виробництво* дорівнює 1 : 10 : 100 [8].

Інноваційну діяльність в Україні (див. табл. 5) регулюють понад 80 законів України та постанов Кабінету Міністрів України. Особливо важливими є закони, наведені в [9–12]. Аналіз цих законів показує, що в окремих випадках вони не сприяють інноваційній діяльності, а навіть створюють додаткові бар'єри на шляху комерціалізації результатів наукових досліджень.





Так, закон України «Про інноваційну діяльність» [9] передбачає надмірно складну процедуру затвердження та фінансування інноваційних проєктів, монополізує цю процедуру. Для того щоб зареєструвати інноваційний проєкт для технопарку, необхідно отримати від міністерств 17 висновків і це ще не гарантує отримання фінансування проєкту. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [10] орієнтує на підтримання та розвиток III та IV технологічного укладу замість V та VI, тобто орієнтує на вчорашній день. Вважають, що технопарки в Україні є

найбільш пристосованими для комерціалізації результатів наукових досліджень. Водночас механізм створення таких парків надзвичайно складний. Так, легалізація технопарку вимагає внесення його до закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» [11], тобто рішення приймається на рівні Верховної Ради України, що є досить складною і довготривалою процедурою.

Інноваційні проєкти потребують інвестицій. Водночас згідно з законом України «Про інвестиційну діяльність» [12] інвестор зобов'язаний

Таблиця 4

Бар'єри, що характеризують недостатнє фінансування інноваційної діяльності

№ пор.	Зміст бар'єру	Оцінка
1	Недостатнє стимулювання суб'єктів інноваційної діяльності	4,60 ± 0,49
2	Недостатність розподілу державного фінансування інноваційних проєктів за обсягом і нерациональність його за напрямками	4,30 ± 0,78
3	Відсутність державної підтримки інноваційного бізнесу	4,20 ± 0,75
4	Низький рівень науково-технічної бази наукових організацій	4,10 ± 0,83
5	Малий обсяг венчурного капіталу в Україні	3,90 ± 0,70
7	Незначний внесок іноземного капіталу до інноваційної сфери України	2,50 ± 0,50
6	Недостатність коштів у академіях на правову охорону результатів наукових досліджень	2,10 ± 0,94
	Середня оцінка	3,67 ± 0,71

Таблиця 5

Бар'єри, що характеризують недосконалість нормативно-правової бази інноваційної діяльності

№ пор.	Зміст бар'єру	Оцінка
1	Відсутність державної інноваційної політики та стратегічних програм розвитку галузей економіки	4,70 ± 0,46
2	Недостатність стимулювання державою інноваційної діяльності як у фінансовому, так і у організаційному плані	4,40 ± 0,66
3	Неузгодженість законодавчо-нормативної бази, що регулює правові відносини у сфері інноваційної діяльності	3,50 ± 1,43
4	Недосконалість законів: у сфері інноваційної діяльності надаються деякі преференції технопаркам (що фактично не виконуються) і практично не надаються преференції малим інноваційним підприємствам	3,10 ± 0,94
5	Заборона Антимонопольного комітету України на створення великих об'єднань	1,90 ± 0,83
	Середня оцінка	3,52 ± 0,87





одержати багаточисленні дозволи та узгодження, позитивний комплексний висновок державної експертизи щодо додержання в інвестиційних програмах та проектах діючих нормативів (ст. 8). Цей закон тільки декларує, а не дає реальних гарантій щодо захисту інвестицій. І це відлякує потенційних інвесторів.

Законом про інноваційну діяльність [9, ст. 9] встановлені повноваження спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади у відповідній сфері. Але цей закон не визначає, який саме орган є уповноваженим. Тому реально є чотири органи державної влади, що дублюють повноваження у цій сфері: Міністерство освіти і науки, Міністерство промислової політики, Міністерство еко-

номіки, Державне агентство з інвестицій та інновацій. Це призводить до розпорошення фінансових ресурсів, труднощів у координації діяльності, неможливості здійснювати стратегічне управління нею.

Щодо ефективності інноваційної інфраструктури (див. табл. 6), зауважимо, що у Радянському Союзі існувала планова система комерціалізації результатів наукових досліджень. За цією системою кращі результати наукових досягнень академічних інститутів і університетів передавалися у галузеві науково-дослідні інститути, що здійснювали розробку технологій. Розроблені технології передавали промисловим підприємствам, які виробляли інноваційну продукцію. Така схема комерціалізації

Таблиця 6

Бар'єри, що характеризують відсутність ефективної інноваційної інфраструктури

№ пор.	Зміст бар'єру	Оцінка
1	Деградація галузевих науково-дослідних інститутів	4,30 ± 0,78
2	Несприятливість виробничої сфери до інновацій	4,10 ± 1,04
3	Ліквідація на промислових підприємствах структурних підрозділів, що відповідали за інноваційну діяльність	4,00 ± 0,89
4	Відсутність економіко-правових механізмів впровадження науково-технічних розробок у виробництво	3,90 ± 1,04
5	Несприйняття інновацій державними підприємствами монополістами	3,80 ± 0,87
6	Відсутність механізму, що дозволяв би малому інноваційному бізнесу використовувати площі і наукове обладнання університетів	3,70 ± 1,00
7	Надмірна складність механізму створення технопарків	3,70 ± 1,00
8	Відсутність в університетах інноваційних підприємств, що займаються виробництвом інноваційної продукції	3,70 ± 1,10
9	Незацікавленість ректорів університетів у створенні інноваційних підприємств	3,60 ± 1,36
10	Відсутність на внутрішньому ринку попиту на інноваційну продукцію	3,60 ± 0,92
11	Неготовність малих і середніх підприємств до сприйняття інновацій	3,30 ± 0,70
12	Статус більшості академічних інститутів і університетів як неприбуткових організацій, що суттєво зменшує можливість заснування ними інноваційних підприємств	3,00 ± 1,18
13	Орієнтація більшості науковців академії і університетів на виконання фундаментальних досліджень	2,20 ± 0,87
14	Наявність протиріччя між відносно довгим періодом реалізації інноваційного проекту (кілька років) і коротким терміном перебування урядовців при владі (один рік)	2,00 ± 1,18
15	Перехід до Росії у зв'язку з розпадом СРСР значної частки ринку інновацій, на який працювали українські науковці	2,00 ± 1,00
	Середня оцінка	3,39 ± 1,00





була надійною, але недостатньо ефективною, тому що виконавці уникали ризиків і були недостатньо зорієнтовані на досягнення кінцевого результату – прибутку від інновації. При переході до ринкових відносин фактично припинилося бюджетне фінансування державних науково-дослідних інститутів і ця схема комерціалізації практично перестала функціонувати.

Сьогодні основою нової інноваційної інфраструктури є технопарки. Однак вони не вирішують своєї основної функції – підтримки малого і середнього бізнесу. Технопарки здійснюють переважно масштабні проекти, які потребують складних процедур затвердження урядовими комісіями.

Одна з основних причин неефективності інноваційної інфраструктури, на наш погляд, полягає в тому, що держава виходить з презумпції винуватості академічних інститутів, університе-

тів, технопарків, побоюючись того, що у разі створення ними малих прибуткових підприємств через останні будуть нецільовим способом використовуватись бюджетні кошти. З іншого боку, якщо б навіть академічні інститути і університети створили малі інноваційні підприємства, то останні були б неспроможними орендувати у них приміщення, оскільки ці приміщення не належать академічним інститутам і університетам, а управляються Фондом державного майна України, що здає їх в оренду прибутковим організаціям за високими розцінками, непосильними для інноваційних підприємств.

Ще однією з причин, що негативно впливає на формування інноваційної інфраструктури в Україні, є майже повна відсутність взаємодії її елементів [13, с. 257].

Таким чином, ефективна інноваційна інфраструктура в Україні на сьогодні ще не розбудо-

Таблиця 7

Бар'єри, що характеризують недосконалість інноваційного менеджменту

№ пор.	Зміст бар'єру	Оцінка
1	Нерозуміння науковцями, кому і навіщо потрібні результати їх досліджень	4,10 ± 0,70
2	Низька мотивація науковців університетів	3,90 ± 0,94
3	Відсутність зорієнтованості науковців на ринок	3,80 ± 0,87
4	Закінчення переважної кількості робіт, що виконуються в академіях і університетах, написанням звітів, непридатних для подальшої розробки	3,80 ± 1,08
5	Відсутність налагоджених контактів науковців у бізнес-середовищі	3,70 ± 0,66
6	Відсутність зрозумілої для науковців схеми комерціалізації результатів наукових досліджень	3,50 ± 1,12
7	Спрощення доступу до західних технологій: часто вигідніше купити за кордоном нову технологію, ніж розробляти самим	3,40 ± 1,20
8	Блокування перспективних розробок структурою, для якої ця розробка містить загрозу	3,20 ± 1,08
9	Інерція мислення, що існує серед науковців: «Держава виділяє гроші а ми за ці гроші створюємо нові знання»	3,20 ± 1,17
10	Небажання державних службовців ризикувати, приймаючи управлінські рішення в сфері інноваційної діяльності	3,10 ± 0,83
11	Низька ефективність конкурсів щодо отримання фінансування НДР	2,80 ± 0,87
12	Планування напрямів наукових досліджень Національною академією наук без орієнтації на ринок	2,40 ± 1,28
13	Штучна монополізація Національною академією наук результатів досліджень	2,10 ± 1,37
	Середня оцінка	3,31 ± 1,01





вана, і це є однією з перешкод на шляху комерціалізації результатів наукових досліджень.

Насамкінець розглянемо бар'єри, що характеризують недосконалість інноваційного менеджменту (табл. 7). Успішний менеджмент передбачає системний підхід до управління процесами на всіх етапах життєвого циклу інноваційної продукції – від зародження інноваційної ідеї до отримання прибутку на інновацію. В першу чергу це стосується керівників академічних інститутів та університетів, а також науковців, працею яких створюються інноваційні продукти (результати наукових досліджень), що є основою для виробництва інноваційної продукції (товарів чи послуг). Практика показує, що більшість керівників і науковців не розуміють, кому і навіщо потрібні результати їх досліджень і чи потрібні вони взагалі. Серед науковців існує інерція мислення з минулих часів: «Держава виділяє кошти на науку, а науковці за ці кошти створюють нові знання». Така позиція не сприяє комерціалізації результатів наукових досліджень.

Першою функцією менеджменту є планування. Очевидно, що при плануванні прикладних науково-дослідних робіт необхідно виходити з ідеї створення конкурентноздатної інноваційної продукції на пріоритетних напрямках. Водночас тематика робіт планується в багатьох наукових школах від досягнутого, навіть якщо ці результати є другорядними. Недоліками державного менеджменту є відсутність чіткої стратегії розвитку інноваційної діяльності, розпорошення функцій управління інноваційною діяльністю між органами державного управління, небажання менеджерів вищого рівня ризикувати, оскільки їх перебування при владі зазвичай більш коротке, ніж час досягнення цілей інноваційної діяльності.

Таким чином, для забезпечення ефективної комерціалізації результатів наукової діяльності необхідне вдосконалення інноваційного менеджменту як на рівні академічних інститутів і університетів, так і на державному рівні.

ВИСНОВКИ

Експертні дослідження бар'єрів, що існують на шляху комерціалізації результатів наукових досліджень в Україні, дають змогу зробити такі попередні висновки:

1. Визначено принаймні 50 бар'єрів, для яких встановлено рейтинг і які були поділені на п'ять груп, що були оцінені за п'ятибальною шкалою:

- ✦ недостатня компетентність суб'єктів інноваційної діяльності ($3,68 \pm 0,84$);
- ✦ недостатнє фінансування інноваційної діяльності ($3,67 \pm 0,71$);
- ✦ недоліки нормативно-правової бази інноваційної діяльності ($3,52 \pm 0,87$);
- ✦ відсутність ефективної інноваційної інфраструктури ($3,39 \pm 1,00$);
- ✦ неефективний інноваційний менеджмент ($3,31 \pm 1,01$).

2. Однією з основних причин виникнення більшості бар'єрів є відсутність системного підходу до управління інноваційною діяльністю як на макро-, так і на мікрорівнях. Наукові організації, органи державного управління здійснюють функції планування, організації, мотивації і контролю інноваційної діяльності кожен на свій розсуд.

Автори висловлюють вдячність експертам Г.О. Андрущук, О.Б. Бутнік-Сіверському, В.Р. Валькману, В.Л. Куцевичу, О.А. Мазуру, С.П. Мосову, П.Г. Перерві, О.В. Пічкуру, Л.М. Поповій, О.В. Слободянюку, В.П. Соловійову, М.М. Солощук, О.А. Хіменко, В.С. Шовкалюку. Без їхнього творчого внеску ці дослідження були б неможливими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барух Л. Нематеріальні активи: управління, измерение, отчетность / Пер. с англ. под ред. д.т.н. В.М. Рутгайзера. – М.: Квинто-Консалтинг, 2003. – 228 с.
2. Державна Комісія з цінних паперів та фондового ринку. Електронний ресурс: <http://www.ssmc.gov.ua>
3. Sveiby K.-E. Intellectual Capital and Knowledge Management. Електронний ресурс: http://www.sveiby.com.am/intellectual_capital.html





4. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств», від 28.12.1994 № 334/94-ВР.
5. Наука та інноваційна діяльність в Україні у 2007 році / Збірка. — К.: Державний комітет статистики України, 2008. — 252 с.
6. Федулова Л.І. Проблеми розвитку трансферу технологій в Україні: системний підхід / Матеріали II Міжнародного форуму «Трансфер технологій та інновацій». — К.: НТУУ «КПІ», 2008. — С. 186–188.
7. Цыбулев П.Н. Маркетинг інтелектуальної собствениости. — К.: Ин-т. интел. собств. и права, 2004. — 184 с.
8. Как разработать бизнес-план проекта коммерциализация технологий / Практическое руководство. — М.: Проект Europe Aid «Наука и коммерциализация технологий», 2006. — 56 с.
9. Закон України «Про інноваційну діяльність» (40–15 від 04.07.2002).
10. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2003 р.).
11. Закон України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків» (991-14).
12. Закон України «Про інвестиційну діяльність» (1560-ХІІ, 18.09.1991).
13. Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації / Упорядники: Г.О. Андрощук, М.М. Шевченко. — К.: «Парламентські слухання», 2007. — 304 с.

П.Н. Цыбулев, В.Ф. Корсун

БАРЬЕРЫ НА ПУТИ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ
РЕЗУЛЬТАТОВ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
В УКРАИНЕ

Выявлены 50 барьеров, препятствующих превращению результатов научных исследований в инновационную продукцию. Определен рейтинг барьеров. Установлено, что основная причина их возникновения заключается в отсутствии системного подхода к инновационной деятельности.

Ключевые слова: результаты научных исследований, инновационная продукция, экспертные исследования, барьеры, рейтинг.

P. Tsybulov, V. Korsun

BARRIERS TO THE COMMERCIALIZATION
OF RESEARCH RESULTS IN UKRAINE

50 barriers to turn research results into innovative products were identified. Barriers' rating was determined. It was found that the main reason for their creation is the lack of a systems approach to innovation activity.

Key words: research results, innovative products, expert studies, barriers, rating.

Надійшла до редакції 19.05.09.

